

УДК 159.923

Жигалкіна (Лебедева) Наталія Віталіївна

директор центру підтримки успішних відносин «Вместе»

lebedyspex@rambler.ru

ORCID 0000–0002–0635–6599

ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Стаття присвячена аналізу результатів емпіричного дослідження основних структурних компонентів потенціалу особистості. Виявлено наступні особливості особистісного потенціалу сучасної молоді: середня активність життєвої позиції, певна схильність до негативного тону та емоційної спрямованості, відчуття тривоги у власній поведінці, здатність до прийняття рішень та відповідальності за них, а також відвертість у оцінці власних здібностей та можливостей.

Стан фізичного та психологічного здоров'я, як складових гармонійного існування та розвитку людини, характеризувався недостатнім рівнем життєвої енергії та можливими певними проявами проблемних зон власного здоров'я. **Ключові слова:** особистість, потенціал особистості, домінуючий настрій, психологічне здоров'я, саморегуляція, особистісна зрілість, реалізація Я, мотивація.

Постановка проблеми. Дослідження потенціалу особистості є синтезом загальнопсихологічних знань та психології особистості та містить низку підходів: комплексний (Т. Д. Данчева, М. Мюррей та ін.), нормоцентричний (О. С. Васильєва, Ф. Р. Філатов та ін.), феноменологічний (К. Ясперс, І. Ялом та ін.), холистичний (С. Гроф, Г. Олпорт, К. Роджерс та ін.), еволюційний (В. І. Вернадський, В. П. Скарбников та ін.), соціально орієнтований і крос-культурний (Ж. Ж. Руссо, З. Фрейд, Е. Фромм та ін.), дискурсивний (В. М. Розін, М. Фуко та ін.), аксіологічний (А. Кемпінські, А. Маслоу та ін.), акмеологічний (Г. Т. Ганжин, А. О. Деркач та ін.). Не дивлячись на широку представленість проблеми, означені підходи мають низку значних обмежень, що утруднює побудову комплексних моделей потенціалу особистості, основних його складових.

Мета статті — здійснити аналіз результатів емпіричного дослідження проблеми особистісного потенціалу сучасної молоді.

Виклад основного матеріалу. Схильність респондентів до переважання негативного емоційного фону було визначено описовими характеристиками досліджуваного показника «бадьорість — зневіра», частота визначення негативного емоційного фону підтверджувала визначену тенденцію.

Скупчення значень оцінок показника «бадьорість — зневіра» свідчило про найбільшу однотайність думки студентів щодо оцінки власного емоційного стану серед інших показників визначення домінуючого настрою. Характерні втомленість та млявість за даними показником тону підкреслюють спрямованість до пасивної поведінки, зниження життєвої енергії та визначають загальний рівень втрат особистісних ресурсів. Такий розподіл

вимальовує істотну гетерогенність групи студентів, різний рівень оцінки власних сил серед студентів. При цьому ця картина наочно добре спостерігається за найменшим значенням частоти вибору низьких оцінок.

Таблиця 1

Описові характеристики за опитувальником домінуючого настрою

Показники	M	Me	Mo	SD	IQR
Активне — пасивне відношення до життєвої ситуації	48,977	50,000	51,000	9,914	14,000
Бадьорість — зневіра	46,328	47,000	48,000	7,440	10,000
Тонус високий — низький	47,258	48,000	29,000	10,760	15,000
Розкутість — напруженість	49,258	48,000	48,000	11,370	18,000
Спокій — тривога	48,797	48,000	44,000	10,237	15,000
Стійкість — нестійкість емоційного тону	47,414	47,000	53,000	12,149	18,000
Задоволеність — незадоволеність життям в цілому	50,898	51,000	56,000	11,029	14,000
Позитивний — негативний образ власне себе	50,273	50,000	47,000	10,743	16,000

Описові характеристики за показником «розкутість — напруженість» зображують певне комфортне відчуття у стані. Такий стан досить яскраво зображує поведінку сучасної молоді як знаходження у приязних умовах студентського життя та набуття практичних та теоретичних знань, небажання та неготовності до прийняття певних життєвих рішень та активних дій.

Рівень генералізованої тривоги як показника шкали «спокій — тривога» визначає незначно наближений до полюсу тривоги, проте процес інтеграції та адаптації у студентське життя завжди супроводжується певним переживаннями, що також може виступати певним особистісним ресурсом.

Забарвлення емоційного фону студентів мало негативні нотки, проте в цілому характеризувало досліджуваних рівним емоційним тоном з можливими проявами дратівливості та втрати емоційної рівноваги, проте за частотними показниками певні студенти віддавали перевагу стійкості емоційної поведінки.

При цьому дослідженні прагнень та здібностей до самореалізації студенти продемонстрували здатність до прийняття рішень та відповідальності за них. Також студентів можна охарактеризувати як тих, що здатні до подолання зовнішніх труднощів та внутрішніх конфліктів, чим виявили потенціал до майбутніх досягнень.

Показник «позитивний — негативний образ власне себе» як індикатор адекватного ставлення до самого себе та соціально бажаного образу особистості. В нашому випадку дослідження студентів за опитувальником домінуючого настрою можна констатувати, що досліджувані були відверті у власних відповідях.

Надалі розглянемо дані за опитувальником «Оцінка рівня задоволення якістю життя» Н. Є. Водоп'янової як складову частину визначення потенціалів студентів.

Таблиця 2

Описові характеристики за опитувальником задоволеності якістю життя

Показники	M	Me	Mo	SD	IQR
Робота	27,852	28,000	33,000	7,016	11,000
Особисті досягнення	26,648	26,000	30,000	7,025	10,000
Здоров'я	27,203	27,000	27,000	6,902	9,750
Спілкування з друзями та близькими	27,047	27,000	26,000	7,374	11,500
Підтримка	26,594	27,000	22,000	7,064	10,000
Оптимістичність	25,336	24,500	21,000	5,493	8,000
Напруженість	25,047	25,000	19,000	6,090	8,000
Самоконтроль	24,664	25,000	27,000	4,864	6,000
Негативні емоції	23,531	23,000	22,000	6,243	7,750

За першим показником за опитувальником «Оцінка рівня задоволення якістю життя» Н. Є. Водоп'янової виявлено відповідність оцінок студентів середньогруповим значенням. Такі студенти не були певною мірою задоволені процесом роботи, визначенням та значенням власної особистості в процесі трудової діяльності. Проте, враховуючи значення моди та медіани за цією шкалою, не можна говорити про односторонні тенденції до знецінення власної діяльності. За значеннями стандартного відхилення та міжквартильного інтервалу можна визначити достатньо гетерогенний склад оцінок студентів з визначення рівня власної задоволеності роботою.

Результати визначення рівня задоволення особистісними досягненнями мали Поріднений характер із попереднім показником. За середнім рівнем групи студенти демонстрували відповідність середнім тестовим нормам. Проте значення моди виявили певних студентів із високим рівнем оцінки власної успішності. Гетерогенні ознаки складу групи були тому підтвердженням.

За показником «Здоров'я» студентами були виявлені певні риси наявності проблем із власним самовідчуттям. Стан фізичного та психологічного здоров'я, як складових гармонійного існування та розвитку людини, характеризувався недостатнім рівнем життєвої енергії та можливими певними проявами проблемних зон власного здоров'я. За показниками стандартного відхилення та міжквартильного інтервалу ($SD=6,902$, $IQR=9,750$) був визначений гетерогенний характер вибірки за цим показником, що свідчило про різноманітність бачення та відношення до власного здоров'я студентів.

Незадоволення студентів спілкуванням із друзями та близькими, як оцінка широкого кола контактів, свідчить про наявність незамаскованих проблем соціалізації та адаптації. Такі проблеми притаманні студентам на перших курсах навчання, проте із часом проблеми зникають — студенти пристосовуються до нової атмосфери та характеру спілкування, з іншого боку, відбувається переоцінка та перебудова характеру внутрішньосімейних відносин. Також гетерогенність вибірки за цим показником свідчить про досить різний рівень глибини проявів вищевказаних проблем.

Рівень підтримки відповідав середньогруповим нормам. Студенти відчували достатню підтримку та розуміння у складних час особистісного розвитку та адаптації до самостійного життя. Розподіл оцінок задоволеності

підтримкою відповідав характеру розподілу інших показників емоційно-вольової сфери та викривав різноманіття способів отримання підтримки та оцінки її якості.

Наближення до верхньої межі середньогрупових норм за показником «Оптимістичність» визначило в цілому добрий потенціал майбутніх досягнень та власних сил. Проте частота виявлення нижніх меж групи у деяких студентів виникала певні сумніви у власному майбутньому. Певна гомогенність вибірки в цілому характеризувала групу з явним оптимістичним уявленнями майбутніх досягнень.

Показник напруженості в емоційній та вольовій сферах виявляв себе схожим із показником оптимістичності. Студенти разом із оптимістичними намірами відчували низький рівень напруженості, на шляху майбутніх прагнень не надаючи надмірної уваги можливим зовнішнім перепонам та внутрішнім конфліктам. За показниками стандартного відхилення та міжквартильного інтервалу групи не характеризувалася певною єдністю в питанні оцінки власного рівня напруженості.

Визначення показника самоконтролю за нижніх межах середньогрупових норм свідчить про брак емоційної та вольової витривалості серед досліджуваних студентів. Нездатність контролю власних бажань та емоційних проявів притаманна більшості молоді сучасного світу, проте може стати на заваді майбутніх планів досягнення та становлення успішної та професійної особистості. Проте частота оцінок верхньої межі не позавляє молодь шансів на утримання стабільності емоційно-вольової сфери. Найбільша гомогенність групи за інших показників методики демонструє єдність студентів у оцінці власного рівня самоконтролю, чим фокусує наявність однакової проблематики самоконтролю сучасної молоді.

Негативні емоційні прояви не становили істотної частини формування задоволеності якістю життя досліджуваних студентів та значення за цим показником групувалися на нижній межі середньогрупових норм. Присутність негативних емоцій у житті студентів суттєво не впливала на зальний рівень задоволеності якістю життя. За показниками стандартного відхилення та міжквартильного інтервалу вибірка характеризувалась певними ознаками гетерогенності групи досліджуваних. Оцінки присутності негативних емоцій мали певні відмінності у складі емоційно-вольової сфери студентів.

За визначенням творчого потенціалу студентів за методикою «Оцінка рівня соціальної креативності» також було проведено процедури визначення відповідності вибірки нормальному закону розподілу та дослідження описових характеристик.

Наведення описових характеристик розподілу оцінок соціальної креативності в таблиці 3 визначає середньогруповий творчий потенціал досліджуваної молоді. Визначений рівень соціальної креативності може свідчити про своєрідну «консервацію» творчих здібностей за тимчасових труднощів адаптації та соціалізації в умовах студентського середовища. Проте, враховуючи частотні показники описових характеристик, можна говорити про наступне подальше розкриття творчого потенціалу майбутніх фахівців.

Таблиця 3

Описові характеристики за опитувальником оцінки рівня соціальної креативності та рівня онтогенетичної рефлексії

Показники	M	Me	Mo	SD	IQR
Рівень соціальної креативності	105,070	107,000	115,000	25,202	39,750
Рівень онтогенетичної рефлексії	67,852	70,000	70,000 ^a	15,931	23,750

За значеннями стандартного відхилення та міжквартильного інтервалу можна сказати про певну гетерогенність вибірки, що природно пояснюється індивідуальними рисами проявів творчих здібностей.

Надалі розглянемо аналіз дослідження нормальності розподілу та описових характеристик опитувальника «Самооцінка рівня онтогенетичної рефлексії».

Студенти виявили обережність, з якою респонденти приймають життєві рішення, та наявність певного страху перед можливими помилками (M=67,852, Me=70,000, Mo=70,000). Така картина пояснюється відсутністю життєвого досвіду у студентів та страхом засудження та несхвалення з боку батьків та родинного кола.

Значення стандартного відхилення та міжквартильного інтервалу (SD=15,931, IQR=23,750) визначають певне різноманіття власних оцінок студентами здатності рефлексії до подій минулого.

Висновки. Таким чином, виходячи із нашого розуміння особистісного потенціалу, було виділено: середня активність життєвої позиції, певна схильність до негативного тону та емоційної спрямованості, відчуття тривоги у власній поведінці. Натомість студенти продемонстрували здатність до прийняття рішень та відповідальності за них, а також відвертість в оцінці власних здібностей та можливостей.

Студенти не були певною мірою задоволені процесом роботи, значенням власної особистості та особистісними досягненнями в процесі навчальної та трудової діяльності. Стан фізичного та психологічного здоров'я, як складових гармонійного існування та розвитку людини, характеризувався недостатнім рівнем життєвої енергії та можливими певними проявами проблемних зон власного здоров'я. Наявність проблем спілкування із близькими була продиктована переоцінкою та перебудовою характеру внутрішньосімейних відносин, проте студенти відчували достатню підтримку та порозуміння у складний час з боку близьких. Студенти визначили в цілому оптимістичний погляд на можливості майбутніх досягнень та самореалізації. Студенти разом із оптимістичними намірами відчували низький рівень напруженості, не надаючи надмірної уваги можливим зовнішнім перепонам та внутрішнім конфліктам. Неможливість контролю власних бажань та емоційних проявів притаманна більшості молоді сучасного світу, проте може стати на заваді майбутніх планів досягнення та становлення успішної та професійної особистості. Також можна висвітлити схильність студентів до розвитку творчого мислення та нешаблонних поглядів.

Список використаних джерел і літератури

1. Ананьев В. А. Психология здоровья — новая отрасль человекознания / В. А. Ананьев. — СПб.: Питер, 1998. — 298 с.
2. Брехман Н. Н. Введение в валеологию — науку о здоровье / Н. Н. Брехман. — Л.: Слово, 1987. — 214 с.
3. Гримак Л. П. Резервы человеческой психики / Л. П. Гримак. — М.: Наука, 1989. — 326 с.
4. Панкратов В. Н. Искусство управлять собой (Практическое руководство).— М.: Изд-во Института психотерапии, 2001. — 138 с.

REFERENCES

1. Ananiev, V. A. (1998). *Psihologia zdorovia — novaia otrasl chelovekoznania [Psychology of health is new industry of man of knowledge]*. SPb.: Piter [in Russian].
2. Brehman, N. N. (1987) *Vvedenie v valeologiy — nauku o zdorovie [Introduction to valeology — science about a health]*. L., 1987. 345 p.
3. Grimak, L. P. *Rezervi chelooovocheskoj psihiki [Backlogs of human psyche]*. M.: Nauka [in Russian].
4. Pankratov, V. N. (2001) *Iskusstvo upravliat soboi [Art to manage itself]*. M.: Izd-vo instituta Psihoterapii [in Russian].

Жигалкина (Лебедева) Наталия Витальевна

директор центра поддержки успешных отношений «Вместе»

ОСОБЕННОСТИ ЛИЧНОСТНОГО ПОТЕНЦИАЛА СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ

Резюме

Статья посвящена анализу результатов эмпирического исследования основных структурных компонентов потенциала личности. Выявлены следующие особенности личностного потенциала современной молодежи: средняя активность жизненной позиции, определенная склонность к негативному тону и эмоциональной направленности, ощущение тревоги в собственном поведении, способность к принятию решений и ответственности за них, а также открытость в оценке собственных способностей и возможностей.

Состояние физического и психологического здоровья, как составляющих гармоничного существования и развития человека, характеризовалось недостаточным уровнем жизненной энергии и возможными определенными проявлениями проблемных зон собственного здоровья.

Ключевые слова: личность, потенциал личности, доминирующее настроение, психологическое здоровье, саморегуляция, личностная зрелость, реализация Я, мотивация.

Zhyhalkina (Lebedeva) Natalia V.

director of the Center for successful relationships «TOGETHER»

FEATURES OF PERSONAL POTENTIAL OF MODERN YOUTH

Abstract

The research potential of a personality is a synthesis of sagaminopteron knowledge and psychology of the person and contains a number of approaches: integrated, normotensive, phenomenological, holistic, evolutionary, socio-oriented and cross-cultural, discourse, axiological, acmeological. Despite the broad representation of the problem, certain approaches have some significant limitations, making it difficult to build integrated models of potential of the personality, its basic components.

Based on our understanding of personal potential has been allocated: the average active life position, a certain tendency towards a negative tone and emotional focus, feelings of anxiety in your own behavior. But the students demonstrated the ability to make decisions and responsibility for them, as well as openness in the assessment of their abilities and capabilities.

Students were not to some extent satisfaction with the process of work, value of self and personal achievements in the process of training and employment. Physical and psychological health, as components of harmonious existence and human development, was characterized by lack of energy level and possible manifestations of certain problem areas of their own health. There are problems of communication with loved ones was dictated by the reassessment and restructuring of the nature of family relationships, however, students felt that sufficient support and understanding in a difficult time with it. Students identified the overall optimistic view on the future of achievements and fulfillment. Students together with optimistic intentions felt a low level of tension, not giving too much attention personal possible external and internal conflicts. No strength to control his desires, and emotional manifestations inherent in most of the youth of the modern world, however, can hamper the future plans of achieving and becoming successful and professional personality. You can also highlight the propensity of students to develop creative thinking and unconventional views. Caution in taking decisions and fear the mismatch of expectations can save students from wrong actions.

Key words: identity, the individual's potential, the dominant mood, psychological health, self-regulation, personal maturity, realization I, motivation.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2017